

re içerisinde zaman zaman Batı Akdeniz'de faaliyet gösteren, aralarında Türkler'in de bulunduğu müslüman denizcilerin akınlarına mâruz kaldı. Adanın tabii güzelliği, iklimin elverişliliği, toprağının verimliliği ve insanların cömertliği müslüman seyyahların ve ediplerin dikkatini çekmiştir. IV. (X.) yüzyıl ortalarında Endülüs'ü ziyaret eden İbn Havkal ile (*Şûretü'l-arz*, s. 109-110, 184-185) 503'te (1109-10) Mayurka'yı ziyaret eden Feth b. Hâkân el-Kaysî (*Ḳalâ'idü'l-îkyân*, s. 76) adanın büyüleyici güzelliklerini anlatırlar.

İdarî alanda olduğu kadar kültür ve medeniyet alanında da Mayurka Balear adalarının merkezi olmuştur. IX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Endülüs, Mağrib, Sicilya ve Meşrik'tan çok sayıda âlim Mayurka'ya yerleşmeye başlamış, Mayurka kalı öğrencilerin büyük çoğunluğu tahsillerini tamamlamak için ada dışına çıkmaya ihtiyaç duymamışlardır. Tabakat kitaplarında "Mayûrkî" nisbesiyle tanınan çok sayıda âlimin ismine rastlanmaktadır. Dâni (İbnü's-Sayrafî), Halef b. Ali et-Tâi el-Kurtubî, İbnü'l-Hattâb, Abdullah b. Muhammed el-Abderî ve Şekkâz, Mayurka'da kıraat ilmine katkıda bulunmuş çok sayıda âlimden birkaçıdır. Mağrib genelinde ve Endülüs'te olduğu gibi Mayurka'da da Mâlikîlik hâkim mezhep olmakla birlikte 430'da (1039) adaya gelen ve yaklaşık on yıl burada kalan İbn Hazm'ın etkisiyle Zâhirîlik de önemli ölçüde kabul görmüştür. İbn Hazm'ın, Mâlikî fakihi Ebû'l-Velîd el-Bâcî ile olan ilmî münazaraları Mayurka'da gerçekleşmiştir. Bu münazaralar sonucunda İbn Hazm adadan uzaklaştırılmışsa da burada onun görüşlerini benimseyen birçok âlim yetişmiştir. Bunlardan bazıları şöyle sıralanabilir. Ali b. Müreccâ, Muhammed b. Sa'dûn, Abdullah b. Muhammed, Muhammed b. Fütûh el-Humeydî. Mayurka'da kıraat, fıkıh ve hadis âlimlerinin yanında çok sayıda mutasavvıf yetişmiştir. Muhammed b. Hüseyin el-Mayûrkî, Muhammed b. Şücâ' es-Sûfî, Muhammed b. Sa'dûn b. Müreccâ, Ebû'z-Zühr el-Meâfirî adada yetişen ünlü mutasavvıflardandır. Mayûrkî nisbesiyle tanınan edip, şair ve âlimler arasında şair Ebû'l-Hasan Ali b. Ahmed ile hristiyan iken ihtidâ edip Hristiyanlığa bir reddiye yazan Abdullah b. Abdullah et-Tercümân da zikredilebilir.

Mayurka İslâm hâkimiyeti sırasında çok sayıda han, hamam, cami, konak, kasır, saray, sur gibi eserlerle donatılmıştır. Ancak ihmal ve kasıtlı tahribat yüzünden

bu eserlerden yalnızca bir hamam (Arap Hamamı), bazı mezar taşları, cam ve seramik kap kacak parçaları ile birkaç parça duvar tezyinatı zamanımıza ulaşmıştır.

Günümüzde 530.000 nüfusa sahip olan adanın en büyük etkinliği turizmdir. Tahıl, turfanda sebze, badem, incir, zeytin başlıca ürünleridir. Sanayi faaliyetleri arasında cam, mobilya, konserve ve deri üretimi önem taşımaktadır. Mayurka adasındaki Palma şehri (2003 tahminlerine göre 333.000 nüfus) 1983 yılında kurulan Balear adaları özerk yönetiminin merkezi durumundadır.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Havkal, *Şûretü'l-arz*, Beyrut, ts., s. 109-110, 184-185; İbn Hayyân, *el-Muktebes*, s. 2-4, 366-368; Uzrî, *Nuşûş 'an târihi'l-Endelüs* (nşr. Abdülazîz el-Ehvânî), Madrid 1965, s. 15-16; Humeydî, *Cezvetü'l-muktebis*, Kahire 1386/1966, s. 56, 61, 118, 122-124, 150, 285, 305, 313, 352-353; İbnü'l-Kerdebüs, *Târihu'l-Endelüs* (nşr. Ahmed Muhtârel-Abbâdî), Madrid 1971, s. 122-124; Feth b. Hâkân el-Kaysî, *Ḳalâ'idü'l-îkyân*, Tunus 1966, s. 76; Dabbî, *Buğyetü'l-mültemis*, Kahire 1967, s. 170, 211, 302, 415; Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân*, Kahire 1906, VIII, 229-232; İbn Saîd el-Mağribî, *el-Muğrib*, II, 446-447; İbn İzârî, *el-Beyânü'l-muğrib*, II, 89, 305; İbn Haldûn, *el-İber*, IV, 164-165; Himyerî, *er-Ravzü'l-mî'târ* (nşr. E. Lévi-Provençal), [baskı yeri ve tarihi yok], s. 188-191; Makkarî, *Nefhu't-tib*, I, 128-130, 169, 279, 314; II, 68, 114, 138, 527, 645; III, 221, 487; IV, 229-230, 259, 334, 469-471; C. R. Markham, *The Story of Majorca and Minorca*, London 1908; J. B. Mulet, *El codic Latino-Arabigo del Repartimiento de Mallorca*, Barcelona 1954; A. Cassanovas, *Majorca*, Palma de Mallorca 1973; İsmâ Sâlim, *Cüzürü'l-Endelüsiyyeti'l-mensiyye*, Beyrut 1984; M. Ahmed Ebû'l-Fazl, *Dirâsât fi târihi ve hadârati'l-Endelüs*, İskenderiye 1996, s. 191-226; C. Brockelmann, "Mayurkî", *İA*, VII, 417-418; J. Bosch Vila, "Mayûrka", *El²* (İng.), VI, 926-927.

MEHMET ÖZDEMİR

MAYURKÎ, Abdullah b. Abdullah

(bk. TERCÜMÂN, Abdullah b. Abdullah).

MAYURKÎ, Muhammed b. Fütûh

(bk. HUMEYDÎ, Muhammed b. Fütûh).

MAZARRAT

(bk. MASLAHAT; MEFSedet; ZARAR).

MAZDEİZM

(bk. ZERDÜŞTİLİK).

MAZDEKİYYE

(bk. MEZDEKİYYE).

MÂZENDERAN

(bk. TABERİSTAN).

MÂZENDERÂNÎ

(مازندرانی)

Şeyh Abdullâh b. Muhammed
Nasîr Gîlânî Mâzenderânî Necefi
(1840-1912)

İran Meşrutiyet hareketine
büyük destek sağlayan
Şii müctehidi.

Günümüzde adı Âmul olan Barforûs'ta doğdu. İlk eğitimini İran'da aldıktan sonra erken yaşta Şii ulemâsından öğrenim görmek üzere Irak'a gitti. Önce Kerbelâ'da Zeynelâbidîn Mâzenderânî ve Şeyh Hasan Erdekânî'den ders aldı, ardından hayatını geçireceği Necef'e yerleşti. Burada Mehdi Kâşifülgîrâ ve Molla Muhammed İrevânî'den ders okudu, Şeyh Habîbullah Restî'nin önde gelen talebesi ve halefi oldu. Hocası hayatta iken ders vermeye başladı, onun 1895'te vefatından sonra takipçilerinin büyük bir kısmı kendisine bağlandı. Irak'ta Şiîler'in önemli dinî merkezleri olan Necef, Kerbelâ ve Kâzımeyn gibi şehirlerde Gîlânî ve Mâzenderânîler tarafından merci-i taklîd kabul edildi. Kısa süre içinde şöhrete kavuştu. Meşrutiyet hareketi başladığında Necef'in en büyük müctehidi mevkiindeydi.

Mâzenderânî Meşrutiyet'i başından beri destekledi; Ahund Molla Horasânî ve Mirza Hüseyin Halîlî Tahrânî ile birlikte Meşrutiyetçi müctehidler üçlüsünü teşkil etti. Bunların Necef'teki faaliyetleri, hareketin Tahrân'daki önderleri olan Abdullah b. İsmâil Bihbehânî ile Seyyid Muhammed Tabâtabâî'nin çalışmalarını destekledi. Osmanlı topraklarında bulunmanın sağladığı nisbî bir dokunulmazlıktan faydalanan Mâzenderânî ve arkadaşları İran'a Meşrutiyetçiler'e destek olan ve onların muhaliflerini dine ihanetle suçlayan çok sayıda telgraf gönderdiler. Bu faaliyetleri Meşrutiyet'e dinî bir destek sağlamış ve halkın bu harekete katılmasında etkili olmuştur.

İran'daki bazı hadiselerde tesirli olmalarına rağmen Mâzenderânî ve arkadaşlarının Necef'teki mevkileri başlangıçta zayıftı. Rakipleri olan Seyyid Kâzım Yez-

dî'nin liderliğini yaptığı Meşrutiyet muhalifleri hem Osmanlı idarecileri hem Necef'teki Arap Şii'leri tarafından destekleniyordu. Bu muhalif grup kendilerine yönelik bir saldırı ihtimaliyle Mâzenderânî, Horasânî ve Tahrânî'nin cemaatle namazlara katılmakta tereddüt göstermelerine sebep olacak derecede güçlenmişti (Mehdî Melikzâde, III, 69-70; Ahmed-i Kesrevî, s. 294, 382). Buna rağmen Mâzenderânî ve meslektaşları çalışmalarını sürdürmüş, Meşrutiyet'in doğru anlamı ve uygulanması hususunda yol gösterici telgraflar göndermişlerdir (Ahmed-i Kesrevî, s. 411). Ekim 1907'de meclis, anayasa ekine yasamanın şeriata uygun olması gerektiğine dair bir madde koyduğunda Mâzenderânî ile Horasânî, dinsizliğin yayılmasını yasaklayacak bir maddenin daha eklenmesini teklif eden bir telgraf yolladılar (Mehdî Melikzâde, III, 90; Ahmed-i Kesrevî, s. 411).

1908 baharında Şeyh Fazlullah Nûrî, İslâm'a aykırı olduğu gerekçesiyle Meşrutiyet idaresine karşı açıkça muhalefet etmeye başladığında Mâzenderânî ve Ahund Molla Horasânî, Tahran'daki meslektaşlarına Nûrî'yi fesatçı olarak niteleyen bir telgraf göndermiş, onun muhalefete yapacağı katkılarını dine aykırı olacağını belirtmişlerdi (Mehdî Melikzâde, III, 167; Ahmed-i Kesrevî, s. 286-287; Mehdi Kulî Han Hidâyet, s. 164). Ayrıca Fazlullah Nûrî ile aynı görüşlere sahip bir müctehid olan Mirza Hasan Tebrîzî'yi de şeriâtın bütün kurallarının uygulanmasını istemesi sebebiyle eleştirdiler. Şeriâtın bütün unsurları ile tatbiki için gâib imanın dönüşünün beklenmesi gerektiğini ve bir meclis kurulmasının bu süreçte kaçınılmaz olarak güç kazanan kötüleşme azaltmak için zarurî olduğunu söylediler (Ahmed-i Kesrevî, s. 286-287).

Haziran 1908'de meclisin kapatılması ve anayasanın ilgasının ardından İran'daki Meşrutiyetçi ulemâ susturulunca Mâzenderânî ve Necef'teki meslektaşlarının önemi arttı. Gerçekten onların fetva ve açıklamaları ile Tebriz'deki silâhlı direniş, ilgasından bir yıl sonra anayasanın geri gelmesini sağladı. Kraliyet birliklerinin meclise saldırmak için toplandığı kendilerine haber verilince Mâzenderânî ve Horasânî biri Meşrutiyetçiler'in anayasa desteklerinin devam etmesini, diğeri, kraliyet birliklerine hitaben anayasaya karşı her türlü faaliyetin gâib imama karşı savaş açmaya eşit olduğunu bildiren iki telgraf gönderdiler (Mehdî Melikzâde, V, 29; Ahmed-i Kesrevî, s. 645).

Muhammed Ali Şah, 19 Haziran'da meclisi kapatmasındaki asıl sebebin din ve gerçek anayasa hakkındaki endişeleri olduğunu ifade eden bir telgraf yolladığında Mâzenderânî ve arkadaşları buna cevap vererek şahın sorumluluklarını yerine getirip kendisini kanun ve anayasa ile bağlı kabul etmesini talep ettiler (Mehdî Melikzâde, III, 30-32; Yahyâ Devletâbâdî, II, 358-365; Ahmed-i Kesrevî, s. 617).

Tahran'da meclis kapatılırken İstanbul'da II. Meşrutiyet ilân edilmişti. Bu gelişme Mâzenderânî ile Necef'teki diğer Meşrutiyetçi ulemânın mevkisini güçlendirdi. Seyyid Kâzım Yezdî gözden düşerken Osmanlı Devleti ile Mâzenderânî arasında ilişkiler kuruldu. Mâzenderânî ve arkadaşlarının, İran anayasasının yeniden tesisi için Eylül 1908'de Sultan II. Abdülhamid'in müdahalede bulunması yönünde çalıştıkları anlaşılmaktadır (Abdülhadi Hairî, s. 164-165). Bu arada İngiliz diplomatik temsilcileriyle de bir sonuç veremeyen bazı irtibatları oldu (a.g.e., s. 166). Daha önemli bir bağlantı ise Necef ile, Osmanlı başşehirindeki Meşrutiyet taraftarı İranlılar'ın bir teşkilâtı olan Encümen-i Saâdet arasında meydana geldi. Mâzenderânî ve Horasânî'nin çok sayıda basılıp dağıtılan fetva ve açıklamaları İran'a, özellikle de Tebriz'e Encümen-i Saâdet vasıtasıyla gönderildi. Necef ve İstanbul arasındaki bu ilişki, Esedullah Memekânî'nin müctehidlerin temsilcisi olarak İstanbul'a gitmesiyle daha da güçlendi (Mehdî Melikzâde, V, 105; Yahyâ Devletâbâdî, II, 369-370).

Tebriz'deki direnişi destekleyen Mâzenderânî ve arkadaşları bir defa daha Meşrutiyet'e düşmanlığı gâib imama karşı savaşa benzetmiş, Kerbelâ olayına işaret ederek Muhammed Ali Şah'a itaatini Emevî Halifesi I. Yezdî'e itaate denk olduğunu ve şah taraftarı güçlerin Tebriz'i abluka altına almasının Hz. Hüseyin'in Kerbelâ'da konakladığı yere yapılan hücumlarla aynı şey sayıldığını ilân etmişlerdi (Mehdî Melikzâde, IV, 174-175; Yahyâ Devletâbâdî, II, 367-368; Ahmed-i Kesrevî, s. 729-730). Daha sonra şahın devrilmesi için çağrıda bulunarak ve halkı vergi ödemekten menederek hedeflerini daha açık şekilde ortaya koydular (Ahmed-i Kesrevî, s. 730; Zahîrüddevle, s. 403).

Temmuz 1909'da İsfahan, Gilân ve diğer merkezlerden ilerleyen meşrutiyetçi kuvvetler Tahran'ı ele geçirip şahı tahttan indirince Mâzenderânî ve meslektaşlarına bir teşekkür telgrafı gönderildi. Yeniden açılan meclisin ilk oturumunda da

şükran duyguları dile getirildi. Ancak Mâzenderânî ve Ahund Molla Horasânî'nin ilk mecliste dikkatini çeken dine aykırı eğilimler tekrar ortaya çıktı. Bunun üzerine Haziran 1910'da Nâsır-ı Mülk'e gönderdikleri bir telgrafta ateizme ve siyasî otoritelerin dine aykırı davranışlarına karşı müdahalede bulunulmamasını protesto ettiler (Abdülhadi Hairî, s. 224).

İngiltere'nin ve özellikle Rusya'nın giderek artan saldırgan tutumları İran'ın anayasal düzenine ciddi bir tehdit oluşturmaya başlayınca Mâzenderânî ve Ahund Molla Horasânî dikkatlerini dış tehlikeye çevirdiler. Güney İran'da İngiliz idaresi altında güvenliği sağlama bahanesiyle kuvvet oluşturma niyetini açıklayan bir İngiliz muhtırası protesto edip Rus mallarını boykota çağıran fetvalar verdiler. Osmanlılar'la İranlılar'ı birlikte harekete davet etmek ve Osmanlı sultanının önderliğinde bağımsız son iki müslüman devleti korumak için daha önce sessiz kalan ulemâ ile bir araya geldiler. Temmuz 1911'de Ruslar'ın İran'ı işgal edip Muhammed Ali Şah'ı tekrar tahta çıkarmaya çalışmaları İtalyanlar'ın Libya'ya saldırısı ile aynı zamana rastlamıştı. Mâzenderânî ve arkadaşları, her iki işgali de kunayarak Sultan Mehmed Reşad'ı cihada çağıran ve İslâm dünyasının diğer bölgelerini dayanışmaya davet eden telgraflar gönderdiler (Nizâmeddinzâde, s. 144-145, 204-205, 221-226; Abdülhadi Hairî, s. 232). Yalnız fetva vermekle yetinmeyen Mâzenderânî ve ulemâ Ruslar'a karşı bizzat cihad etmek için yola çıktı; fakat önce Ahund Molla Horasânî'nin âni vefatı, ardından Tahran ulemâsı ve İran hükümetinden geri dönmeleri hususunda gelen telgraflar üzerine Kâzimeyn'den ileri gidemediler.

Mâzenderânî 4 Zilhicce 1330 (14 Kasım 1912) tarihinde Necef'te vefat ettiğinde siyasî hedefleri büyük ölçüde gerçekleşmemiş olsa da Meşrutî yönetim (Ca'ferî mezhebine göre çıkarılan kanunların siyasî iktidarın hâkimiyetini sınırlandırması), özgürlük ve eşitlik gibi modern siyasî kavramların Şii ulemâsı tarafından anlaşılması büyük ölçüde sağlanmıştı (Nâzımülislâm Kirmânî, s. 238-240). Mâzenderânî aynı zamanda, uzun yıllar etkisi sürecektir olan Necef ulemâsının İran siyaseti üzerindeki dinî yorumlarını miras bırakmıştır.

Birçok beyannâmesinin yanı sıra Mâzenderânî, bazı temel dinî yükümlülükler üzerine *Ühbetü'l-İbâd fi yevmi'l-me'âd* adlı Arapça bir eser (Bağdad 1327; Âgâ Büzûrg-i Tahrânî, *ez-Zer'â*, II, 482) ve fıkıh-

la kelâm sahalarında yayımlanmamış bazı risâleler kaleme almıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

E. G. Browne, *The Persian Revolution of 1905-1909*, Cambridge 1910, s. 262, 421-422; Nizâmeddinzâde, *Hücûm-i Rûs be-İrân ve İk-dâmât-ı Rû'esâ-yi Din der Hıfz-ı İrân*, Bağdad 1330/1912, s. 144-145, 204-205, 221-226; Tebrîzî, *Reyhânâtü'l-edeb*, V, 146; Mehdi Melik-zâde, *Târîh-i İnkılâb-ı Meşrûtiyet-i İrân*, Tahrân 1330/1951, III, 30-32, 69-70, 90, 167; IV, 174-175; V, 29, 105, 111-113; VI, 95; Yahyâ Devletâ-bâdî, *Târîh-i Mu'âşır-yâ Hayât-ı Yahyâ*, Tahrân 1331 hş./1952, II, 358-365, 367-370; III, 32; Ahmed-i Kesrevî, *Târîh-i Meşrûta-yi İrân*, Tahrân 1340 hş., s. 286-287, 294, 382, 411, 617, 645, 729-730; Âgâ Büzürg-i Tahrânî, *Tabakâtü a'lâmi's-Şî'a*, Necef 1381/1962, I, 1219-1220; a.mlf., *ez-Zerî'a ilâ teşânîfi's-Şî'a*, Beyrut 1403/1983, II, 482; Muhammed Hirzûddin, *Ma'âri-fû'r-ricâl*, Necef 1383/1964, II, 18-20; Mehdi Kulî Han Hidâyât, *Hâtûrât ve Kâtrât*, Tahrân 1344 hş./1965, s. 164; Nâzimülislâm Kirmânî, *Târîh-i Bî-dârî-i İrânîyân* (nşr. Ali Ekber Saîdî Sîrcânî), Tahrân 1346 hş./1967, s. 239-240; İsmâil Râin, *Hukûk-bîgîrân-i İngîlis der İrân*, Tahrân 1347 hş./1968, s. 439-440; Zahirüddeve, *Esnâd ve Hâtûrât* (nşr. İrec Afşâr), Tahrân 1351 hş./1972, s. 387-389, 403; Hamid Algar, "The Oppositional Role of the Ulema in Twentieth Century Iran", *Scholars, Saints and Sufis* (ed. N. R. Keddie), Berkeley - Los Angeles 1972, s. 233, 238; a.mlf., "Abdallâh Mâzandarânî", *Elr*, I, 200-202; Abdulhadi Hairî, *Shi'ism and Constitutionalism in Iran* (doktora tezi, 1973), McGill University, s. 164-166, 224, 232; "Senedî ez 'Abdullâh Mâzenderânî ve Muhammed Kâzım-i Hîorasânî", *Vâhid*, I (1342-43/1963-64), s. 69.

HAMİD ALGAR

MÂZERÂİLER

(المآزرائون)

III-IV. (IX-X.) yüzyıllarda
Tolunoğulları ve İhsîdîler'in
hizmetinde bulunan bir aile.

Vâsıt yakınlarındaki Femüssil'h'a (bazı kaynaklarda Basra veya Bağdat) bağlı bir köy olan Mâzerâyâ'ya (Mâzerâye, Mâderâyâ) nisbetle anılır. Mensupları, yüksek memuriyetlerde ve bu dönemlerde devlet gelirlerinin temel kaynağını oluşturan haracın (Dîvânü'l-harâc) idaresinde bulunan aile hakkında İbn Zülâk (*Târîhu üsreti'l-Mâzerâ'iyyîn*) ve Hans Ludwig Gottschalk'ın (*Die Madhara'ijjün*, Berlin ve Leipzig 1931) müstakil çalışmaları vardır. Mısır ve Suriye'de nüfuz kazanan ailenin bilinen şahsiyetleri şunlardır:

Ebû Bekir Ahmed b. İbrâhim b. Hasan el-Utrûş (ö. 270/884). Mâzerâiler'den Mısır'da görev yapan ilk kişidir. Abbâsî Halifesi Mu'temid - Alellah'ın isteği üzerine Ahmed b. Tolun tarafından Mısır'da Dî-

vânü'l-harâc reisliğine getirildi (266/879-80). Başlangıçta Ebû'l-Hasan Ali b. Hüseyin b. Şuayb es-Sagîr ile beraber üstlendiği görevi, Ebû'l-Hasan'ın Ahmed b. Tolun tarafından ortadan kaldırılmasından sonra ölümüne kadar tek başına yürüttü.

Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed b. İbrâhim (ö. 322/934). Ebû Bekir Ahmed b. İbrâhim'in oğludur. Kahire'de Zübeyr b. Bekkâr, Ubeydullah b. Sa'd ez-Zührî, İbn Şebbe ve Müberred'in öğrencisi oldu. Kendisinden oğlu Osman, Ebû Ahmed Hasan b. Ahmed b. Ali el-Mâzerâî, Ebû-Tayyib Ahmed b. Süleyman el-Harîrî ve başkaları rivayette bulundular. Mısır haraç dairesinin yönetimine getirildi. Kâtipliğini yapan kardeşi Ebû'l-Hasan Ali b. Ahmed vefatından sonra onun yerine geçti. Makrîzî babası hakkında verdiği bazı bilgileri bunun için de zikreder (*el-Mukaffe'l-kebir*, V, 136-138).

Ebû Zünbûr (Ebû Ali) Hüseyin b. Ahmed b. İbrâhim (ö. 317/929). Ebû Bekir Ahmed b. İbrâhim'in diğer oğludur. 232'de (846) muhtemelen Bağdat'ta doğdu. Ömer b. Ahmed b. Şebbe ve başkalarından hadis yazdı. Dârekutnî kendisinden rivayette bulundu. Ağabeyi Ebû'l-Hasan Ali ile beraber Kahire'ye giderek kâtiplik yaptı. Ahmed b. Tolun ve oğlu Humâreveyh zamanında Şam haraç işlerinin idaresiyle görevlendirildiğinde işleri kontrol altına alarak kabiliyetini gösterdi. Ağabeyinin vezirliği sırasında Şam'a gönderildi ve 285 (898) yılına kadar orada kaldı. Hârûn b. Humâreveyh kendisini Mısır haraç idaresinin başına getirdiyse de Bağdat'tan gönderilen hilâfet ordusu başkumandanı Muhammed b. Süleyman tarafından yıkılan Tolunoğlu hânedanına mensup yöneticilerle birlikte tutuklanarak Bağdat'a götürüldü (292/905). Emîr İsâ en-Nüserî ile Kahire'ye gelen Ebû Zünbûr, İbnü'l-Halîc Muhammed b. Ali'nin isyanı sırasında İskenderiye'ye kaçtı. Irak'tan gönderilen Fâtik el-Mu'tazidî'nin ortalığı yatıştırması üzerine Fustat'a döndü (Receb 293 / Mayıs 906) ve tekrar haraç dairesinin başına getirildi. Habbâse b. Yûsuf ile savaşmak için Mısır'a gelen Abbâsî kumandanı Münis el-Muzaffer'in yakını olarak Ebû Bekir Muhammed b. Ali de haraç işlerine baktı. 304'te (917) Bağdat'ta Vezir İbnü'l-Cerrâh Ali b. İsâ'nın azledilmesi Mâzerâiler'in de azline ve hapsedilmesine sebep oldu; Ebû Zünbûr Bağdat'ta oturmaya mecbur tutuldu. Ardından Mısır'ın malî idaresinde tekrar görev aldıysa da 311'de (923) Vezir İbnü'l-Furât

el-Âkûlî tarafından Bağdat'a çağrıldı ve malları müsadere edildi. İki 285-292 (898-905) yılları arasında olmak üzere beş defa Mısır'ın haraç işlerine tayin edilen Ebû Zünbûr'un son tayini Ebû Mansûr Tekin'in valiliği sırasında 313 (925) yılında yapılmış, bu göreve Muhammed b. Ca'fer el-Kerhî'nin getirilmesiyle başlayan mâzûliyeti 317 Cemâziyelevvelinin ortalığında (Haziran 929) Şam'da ölümüne kadar sürmüştür. Görevde kaldığı sırada Mısır'da Tolunoğulları'nın yıkılışı, Habbâse ve Cîze vak'aları gibi siyasî olaylarda etkin rol oynamıştır. Her yıl Mısır maliyesinden Bağdat'a 600.000 dinar gönderen Ebû Zünbûr âlim ve fakirlere karşı cömert davranırdı. Ehl-i beyt'e ve sahâbe neslinden gelenlere harcanmak üzere 100.000 dinar kıymetinde emlak vakfetmiştir. Bir defasında 1000 dinarla mükâfatlandığı *el-Hamâse* sahibi Buhtûrî ve Meryemî tarafından kendisine methiyeler yazılmıştır.

Ebû'l-Hasan Ali b. Ahmed b. İbrâhim (ö. 283/896). Ebû Bekir Ahmed b. İbrâhim'in diğer oğludur. 226 (841) yılında doğdu. Humâreveyh b. Ahmed b. Tolun'un veziri olduktan sonra idare tamamen kendisinin eline bırakıldı, büyük nüfuz kazandı, adına Irak'ta day'alar ve mülkler satın alındı. Humâreveyh'in ölümü üzerine yerine geçen Ceys'in hal'edilmesi sırasında çıkan kargaşada onunla aynı zamanda öldürüldü (Cemâziyelâhîr 283 / Temmuz 896).

Ebû't-Tayyib Ahmed b. Ali b. Ahmed el-A'ver el-Kevkebî (ö. 303/915). Ebû'l-Hasan Ali b. Ahmed'in oğludur. 261'de (875) Bağdat'ta doğdu. Mısır'da görevli olan babasının yanına ağabeyi Ebû Bekir Muhammed ile beraber gitti (272/885). Edebiyat okudu, hadis tahsili ve kitâbetiyle meşgul oldu. Kendisinden Ebû Bekir Muhammed b. Ca'fer el-Harâitî ve Muhammed b. Abbas eş-Şelmegânî rivayette bulundular. 292'de (905) Hârûn b. Humâreveyh ve ardından Münis el-Muzaffer onu haraç dairesinin başına getirdi. Münis tarafından Halife Muktedir - Billâh'a vezirliğe getirilmesi tavsiye edilmişse de elçiler gelmeden Ebû't-Tayyib Kahire'de öldü.

Ebû Bekir Muhammed b. Ali b. Ahmed (ö. 345/957). Ebû'l-Hasan Ali b. Ahmed'in diğer oğludur. 13 Rebîulevvel 258'de (28 Ocak 872) Nusaybin'de doğdu. Bağdat'ta Ahmed b. Abdülcebbar el-Utâridî ve başkalarından hadis tahsil etti, kendisinden de Ebû Müslim el-Kâtib ve başkaları rivayette bulundular. Humâreveyh'in Mısır maliyesinden sorumlu memuru olan ba-